

วัคซีนป้องกันโรคไอกรนชนิดไร้เซลล์ (acellular pertussis: aP) ในหญิงตั้งครรภ์

นางนายวัล สุตวิไล พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 12

โรคไอกรนเป็นโรคติดต่อที่พบบ่อยในเด็กเล็กอายุต่ำกว่า 1 ปีจากข้อมูลระบาดวิทยาของโรคไอกรน พบว่า แนวโน้มของผู้ป่วยรายงานโรคไอกรนเพิ่มสูงขึ้น ผู้ป่วยส่วนใหญ่เป็นเด็กเล็ก โดยเฉพาะในเด็กอายุต่ำกว่า 6 เดือน ซึ่งเป็นช่วงวัยที่ยังไม่ได้รับหรือได้รับวัคซีนที่มีส่วนประกอบของโรคไอกรนไม่ครบถ้วน สำหรับการป้องกันโรคไอกรนใน เด็กเล็กนั้น มาตรการหนึ่งที่ต้องคำนึงถึงอย่างสำคัญ คือ การให้วัคซีนที่มีส่วนประกอบของโรคไอกรน (Tdap หรือ aP) แก่หญิงตั้งครรภ์ เพื่อให้ภูมิคุ้มกันต่อโรคไอกรนที่แม่สร้างขึ้นถ่ายทอดไปสู่ทารกในครรภ์ ทำให้ทารกที่คลอด ออกมามีภูมิคุ้มกันต่อโรคไอกรนโดยเฉพาะในช่วง 6 เดือนแรกของชีวิต

โรคไอกรนเป็นโรคติดต่อที่พบบ่อยในเด็กเล็กอายุต่ำกว่า 1 ปีจากข้อมูลระบาดวิทยาของโรคไอกรน พบว่า แนวโน้มของผู้ป่วยรายงานโรคไอกรนเพิ่มสูงขึ้น ผู้ป่วยส่วนใหญ่เป็นเด็กเล็ก โดยเฉพาะในเด็กอายุต่ำกว่า 6 เดือน ซึ่งเป็นช่วงวัยที่ยังไม่ได้รับหรือได้รับวัคซีนที่มีส่วนประกอบของโรคไอกรนไม่ครบถ้วน สำหรับการป้องกันโรคไอกรนใน เด็กเล็กนั้น มาตรการหนึ่งที่ต้องคำนึงถึงอย่างสำคัญ คือ การให้วัคซีนที่มีส่วนประกอบของโรคไอกรน (Tdap หรือ aP) แก่หญิงตั้งครรภ์ เพื่อให้ภูมิคุ้มกันต่อโรคไอกรนที่แม่สร้างขึ้นถ่ายทอดไปสู่ทารกในครรภ์ ทำให้ทารกที่คลอด ออกมามีภูมิคุ้มกันต่อโรคไอกรนโดยเฉพาะในช่วง 6 เดือนแรกของชีวิต

วัคซีนไอกรน เป็นวัคซีนสำหรับป้องกันโรคไอกรน มีลักษณะเป็นยาน้ำแขวนตะกอนสีขาวขุ่น ปัจจุบันมี วัคซีน aP ที่ได้รับทะเบียนจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ให้สามารถจำหน่ายและนำมาใช้ใน ประเทศไทย

ขนาดยาที่แนะนำ

1 โดส ปริมาตร 0.5 มิลลิลิตร ขนาดบรรจุ ขนาด 0.5 มิลลิลิตร แบบใช้ครั้งเดียว (single-dose) บรรจุในหลอดฉีด ยาพร้อมใช้ (prefilled- syringe)

การพิจารณาการฉีดวัคซีน

1. หญิงตั้งครรภ์ที่ไม่เคยฉีดวัคซีนบาดทะยักมาก่อน หรือจำประวัติการฉีดวัคซีนบาดทะยักไม่ได้

แนะนำให้ฉีดวัคซีนบาดทะยักให้ครบ 3 เข็ม

- เข็มแรก: ตอนฝากครรภ์ครั้งแรก

- เข็มที่สอง: ฉีดวัคซีน Tdap ที่อายุครรภ์ 27-36 สัปดาห์

- เข็มที่สาม: ฉีดหลังคลอด

* วัคซีนแต่ละเข็มต้องห่างกันอย่างน้อย 4 สัปดาห์

2. หญิงตั้งครรภ์ที่เคยฉีดวัคซีนบาดทะยักครบระยะเวลาเกิน 10 ปี

- แนะนำฉีดวัคซีน Tdap ในช่วงอายุครรภ์ 27-36 สัปดาห์ หรือ ฉีดวัคซีนบาดทะยักกระตุ้น 1 เข็ม

3. หญิงตั้งครรภ์ที่เคยฉีดวัคซีนบาดทะยักครบระยะเวลาไม่เกิน 10 ปี

- แนะนำฉีดวัคซีน Tdap หรือ aP ในช่วงอายุครรภ์ 27-36 สัปดาห์

ข้อห้ามใช้

1. ห้ามฉีด ในผู้ที่มีความไวเกินหรือมีประวัติการแพ้รุนแรง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อชีวิต หลังฉีดวัคซีน ป้องกันโรคไอกรนชนิดอื่นๆ หรือส่วนประกอบอื่นๆ ในวัคซีน 4

2. ห้ามฉีด ในผู้ที่เคยมีอาการเจ็บป่วยทางสมองแบบไม่ทราบสาเหตุ ภายใน 7 วัน หลังจากฉีดวัคซีน ป้องกันโรคไอกรนชนิดอื่นๆ เช่นอาการโคม่า ชักเป็นระยะเวลานาน (prolonged seizures) หรือมีระดับความรู้สึกลดลง

3. ห้ามฉีด ในผู้ที่มีอาการผิดปกติทางระบบประสาทระยะลุกลาม โรคลมชักที่ยังควบคุมอาการไม่ได้ หรือ อาการผิดปกติทางสมองระยะลุกลาม

ข้อควรระวัง

1. ควรเลื่อนการฉีดออกไปในผู้ที่มีไข้สูงเฉียบพลัน

2. ควรระมัดระวังในผู้ที่มีประวัติการเกิดอาการไม่พึงประสงค์ ภายใน 48 ชั่วโมง หลังจากได้รับวัคซีน ป้องกันโรคไอกรนชนิดอื่นๆ เช่น มีไข้สูง (มากกว่า 40 องศาเซลเซียส) โดยไม่มีสาเหตุ มีอาการลมชัก ล้มพับหมดสติ (collapse) หรืออาการคล้ายกับภาวะช็อก (Shock-like state)

3. ระมัดระวังในผู้ที่มีอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบเลือด เกล็ดเลือดต่ำ (thrombocytopenia) หรือ ผู้ที่ได้รับการรักษาด้วยยาต้านการแข็งตัวของเลือด เนื่องจากอาจเกิดเลือดออกที่บริเวณที่ฉีด

4. ในผู้ที่ได้รับการรักษาด้วยยากดภูมิคุ้มกันหรือผู้ที่มีภาวะภูมิคุ้มกันบกพร่อง ระดับการสร้าง ภูมิคุ้มกัน ภายหลังวัคซีนอาจลดลง ควรเลื่อนการให้วัคซีนไปหลังจากเสร็จสิ้นการรักษาหรือหายจากโรคภูมิคุ้มกัน แล้ว

อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่มีภาวะภูมิคุ้มกันบกพร่องเรื้อรัง เช่น ผู้ที่ติดเชื้อ HIV ควรให้วัคซีน aP แม้ว่าอาจมี การตอบสนองทางภูมิคุ้มกันอย่างจำกัด อาการไม่พึงประสงค์ภายหลังการได้รับวัคซีนที่อาจเกิดขึ้นได้ อาการไม่พึง ประสงค์ที่พบบ่อย คือ อาการปวดบริเวณที่ฉีด และปฏิกิริยาในระบบทั่วร่างกาย ได้แก่ ปวด ศีรษะ อ่อนเพลีย ปวด กล้ามเนื้อ เมื่อยล้าและปวดข้อ การถ่ายทอดภูมิคุ้มกันจากแม่สู่ลูก

จากการศึกษาเรื่องอัตราการถ่ายทอดภูมิคุ้มกันต่อโรคไอกรนจากแม่สู่ลูกในหญิงไทย ช่วงปี 2535-2539 พบว่า ระดับภูมิคุ้มกันต่อโรคไอกรนในทารกแรกเกิดแปรผันตรงกับระดับภูมิคุ้มกันของมารดา โดยแม่ที่มีภูมิคุ้มกัน ระดับสูงสามารถถ่ายทอดภูมิคุ้มกันต่อโรคไอกรนให้กับทารกได้ร้อยละ 88.5 เมื่อเทียบกับระดับระดับ ภูมิคุ้มกันที่ แม่มีอยู่ กลุ่มเป้าหมายและคำแนะนำ การให้วัคซีน aP ในหญิงตั้งครรภ์

กลุ่มเป้าหมาย หญิงตั้งครรภ์ทุกคน เพื่อให้ร่างกายของหญิงตั้งครรภ์สร้างภูมิคุ้มกันต่อโรคไอกรน แล้วส่งต่อ ภูมิคุ้มกันไป ยังทารกในครรภ์ เพื่อให้ทารกที่คลอดออกมามีภูมิคุ้มกันต่อโรคไอกรน

คำแนะนำ

การให้วัคซีน aP ในหญิงตั้งครรภ์ คณะอนุกรรมการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค แนะนำให้วัคซีน aP จำนวน 1 เข็ม ทุกการตั้งครรภ์ 5 อายุครรภ์ที่แนะนำ 20 – 32 สัปดาห์(ทั้งนี้สามารถให้ได้เมื่ออายุครรภ์ 16 สัปดาห์ ขึ้นไป) เพื่อให้ได้ ระดับภูมิคุ้มกันถ่ายทอดไปยังลูก ควรให้วัคซีนอย่างน้อย 2 สัปดาห์ก่อนคลอด ทั้งนี้การฉีดหลังอายุครรภ์ 32 สัปดาห์ยังคงมีประโยชน์ในการลดการติดเชื้อเสียชีวิตจากไอกรนในทารก อายุขวบปีแรก

*สามารถใช้วัคซีนรวม Tdap/TdaP แทน วัคซีน dT + aP ได้ จำนวน 1 เข็ม ทุกการตั้งครรภ์ ตามอายุ ครรภ์ที่ แนะนำของ aP (Tdap = วัคซีนรวมคอตีบ-บาดทะยัก-ไอกรนชนิดไร้เซลล์แบบ acellular ; TdaP = วัคซีนรวมคอตีบ-บาดทะยัก-ไอกรนชนิดไร้เซลล์แบบ recombinant)

เอกสารอ้างอิง

กองโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข.แนวทางการให้วัคซีนป้องกันโรคไอกรนชนิดไร้เซลล์ (aP)ในหญิงตั้งครรภ์ ตามแผนงานสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค.สืบค้นวันที่ 30 มีนาคม 2567 จาก

<https://www.ddc.moph.go.th/uploads/publish/1518520240108084839.pdf>